
10.05.2018

[Uudis](#)

Seotud lingid

[Finantsinspektsiooni aastaraamat 2017](#)

[Eesti finantsturu ülevaade 2017](#)

Austatud Riigikogu esimees, lugupeetud Riigikogu liikmed. Vastavalt Finantsinspektsiooni seadusele esitasime inspektsiooni aastaaruande Riigikogule. Aastaaruandes käsitletakse 2017. aastal toimunud olulisemaid sündmusi, suundi ja tegusid Eesti finantsturul ning finantsjärelevalves.

Mul on alati hea meel teha ettekanne Finantsinspektsiooni aastaaruande kohta ja seda tutvustada teile, Eesti kodanike seadusandlikule kogule. Teile öelda ja teiega arutada oleks paljusid teemasid. Aja piiratuse tõttu tuleb teha neist valik.

Esiteks teen käesolevas ettekandes tagasihoidliku katse panna koondhindeid Eesti finantssektori osalistele. Mu vanavanemad olid õpetajad: vanaisa õpetas ajalugu ja vanaema olude sunnil saksa keelt. Vanem tütar soovib saada õpetajaks, hetkel küll ei ole täpselt teada, kas koolis või ülikoolis ning mis aines. Mu abikaasa töötab koolis. Ning ka ise olen juba 18 aastat andnud Tartu Ülikooli õigusteaduskonnas ainet finantsturud ja –järelevalve. Seega andestage mulle kihk hindeid panna.

Seejärel käsitlen rahvusvahelise koostöö olulisust, esitan valitud vaated finantsvahendajate riskikontrolli ja finantsinnovatsiooni valdkonnas ning lõpetan paari konkreetse suure ja minu arvates Eestile positiivse projekti kirjeldamisega.

Meie majandusel läheb suhteliselt hästi ja seetõttu ka finantssektoril. Oleme kriisi läbinud ja saabunud on suhteliselt head ajad. Käibetõe kohaselt laotakse järgmise kriisi vundament headel aegadel, kusjuures keegi sellel ajal ei tea, millal ja kuidas kriis tulevikus avaldub. Mineviku näitajad ei pruugi anda vähimatki indikatsiooni tulevikuks.

Teine moment, mida soovin toonitada, seisneb statistika petlikkuses. Üldised head näitajad ei tähenda, et eranditult kõigil läheb hästi. Tegelikult on ju terve inimene kehatemperatuuriga 36,6 kraadi ja haige, kellele kraadiklaas näitab 39 kraadi, just sellised. Mitte ei ole tegu kahe haige inimesega keskmise kehatemperatuuriga 37,8 kraadi.

Seega vabandan ette, kui käesolevas ettekandes sisalduvad üldistused ja prognoosid ei vasta igale

üksikule tegelikule elulisele juhtumile nüüd, ja trendile, mis ilmneb tulevikus. Ka meile Finantsinspeksioonis meeldib rohkem tegeleda tõendite kogumisega, faktide analüüsimisega, nende asjaolude kaalumise ja seaduse normide suhtes ja konkreetsete selgete ning siduvate üksikute otsuste langetamisega.

Aga paneme siis koos sektorile ka paar hinnet, nagu eelnevalt lubatud. Eesti pangad ja enamik muid reguleeritud finantsvahendajaid on hästi kapitaliseeritud, seisavad tugeval finantsilisel alusel. Finantsinspeksioon on neid suunanud varuma küllaldaselt puhvreid riskide realiseerumisest tulenevate kahjude katteks. Pankade laenuportfellid on kvaliteetsed, kahjukindlustusandjate kombineeritud suhe on väljapaistvalt hea, fondivalitsejate püsikulud neto teenustasutuludesse vähenemas. Sektori omakapitali tootlikkust protsentides üldiselt saab kirjutada kahekohalise numbrina, mis on Euroopa kontekstis hea tulemus. Usaldatavusnormatiive täidetakse paraja varuga. Puhtalt finantsnäitajate poolest saab Eesti reguleeritud finantssektorile kogumis panna hindeks selge viie.

Kui liikuda finantside poolelt juhtimise ja juhtide, organisatsiooni korraldamise ja eriti sisekontrolli toimimise valdkonda, siis pilt muutub kirevamaks. Ühisnimetajaks on siin normide keerukusest ja arvust tulenev kulu ning soov selle arvelt kokku hoida. Suurema tulubaasiga või tehnoloogiliselt enamarenenud organisatsioonidel on enam võimalusi panustada vastavusse. Kuigi illusioone siin ei maksa luua: A ja O on organisatsiooni kultuur ning juhtkond ja nende poolt kantavad väärtused. Arvestades Eesti finantsvahendajate suurust, osutatavate teenuste iseloomu ja järelevalvelise dialoogi kvaliteeti, siis saab Eesti reguleeritud finantssektorile juhtimise, organisatsiooni korraldamise ja eriti sisekontrolli toimimise valdkonnas kogumis panna hindeks kolm pluss. Arenguruumi on ning Finantsinspeksioon jätkab süvendatud tööd vastava strateegilise prioriteedi – ühingujuhtimise järelevalve – valdkonnas.

Need suhteliselt head hinded – viis ja kolm pluss - võivad aga muutuda, kui realiseeruvad meie sektorile olulised riskid. Hetkel tuleb suundumustena nimetada suhteliselt kiiret laenukasvu ja tehnoloogia osatähtsuse suurenemist.

Eesti finantssektorile loeb meie keskpang praegu peamiseks riskiks Põhjamaade majandusest ja pangandusest lähtuvaid riske: sealsete majapidamiste võlakoormus, kinnisvara kõrge hinnatase, pankade finantseerimise allikad ja tähtaeg. Me Finantsinspeksioonis kaldume samuti hinnanguga nõustuma. See tähendab otsest riski meie suurpankadele, kus nende Põhjalast pärit emattevõtjad soovivad oma tegevust toetada siinsete puhvrite ja kapitali arvel. Lisaks tähendab see kaudset riski, kus Põhjala majandusega tihedalt seotud Eesti majandus kannatab ning see moondub madalamaks krediitkvaliteediks meie pankade laenuportfellides, mida omakorda võimendab eelviidatud suhteliselt kiire laenukasv.

Väärib märkimist, et meie suurpangad Swedbank, SEB Pank ja Luminor kuuluvad kapitali valdkonnas Euroopa Keskpanga otsejärelevalve alla. Nagu kuuluvad ka ülejäänud 116 euroala suurpanka. See tähendab, et faktilist kapitalijärelevalve tööd kolme suurpanga suhtes teevad Finantsinspeksiooni inimesed, kuid järelevalvelisi otsuseid kapitali valdkonnas – lisakapitali nõuded, ettekirjutused, kohustused kapitali ja organisatsiooni osas, finantstaasteplaanide kinnitamine – neid teeb Euroopa Keskpang. Viimases on sisuliseks otsustusorganiks järelevalvenõukogu, mille üheks hääleõiguslikuks liikmeks 23st on ka siinkõneleja. Eesti puhul tuleb olulisemad otsused Euroopa Keskpangal langetada koos Swedbanki ja SEB emapanga päritoluriigi asutusega. Rootsi järelevalveasutusega, kellele jääb viimane sõna. Seega on Eestile ja Finantsinspeksioonile äärmiselt oluline, et koostöö Euroopa Keskpanga aga ka Rootsi kolleegidega oleks hea. Ja ta ongi hea, sest üldjoontes on meie töökultuurid sarnased: konservatiivsus, läbipaistvus, ettemääratavus.

Viimasel ajal on meie koostöö olnud hea ka Taani finantsjärelevalve asutusega Taani krediidasutuse Danske Bank järelevalve küsimustes. Meeldetuletuseks, et Danske Bankis olid 2014. aastaks kuhjunud sellised riskid seoses mitteresidentide teenindamisega, et finantsjärelevalve sekkumine oli vältimatu. *Pecunia non olet* ehk raha ei haise, ütles Rooma keiser Titus Flavius Vespasianus, ja paljud pankurid näisid arvavat sarnaselt, vähemalt enne 2014. aastat. Kuid nii ei arvanud sõltumatu ja tugev Eesti riigi institutsioon. Eesti Finantsinspektsiooni kaks kohapealset kontrolli 2014. aastal ja minetusi kõrvaldama innustav ettekirjutus 2015. aastal selle Taani krediidasutuse Eesti filiaalile viisid viimase poolt mitteresidentide äri lõpetamiseni 2015. aasta lõpuks. Panga rikkumised seisnesid ebapiisavas riskikontrollisüsteemis. Panga organisatsioon ja juhtimine olid mitteresidentide ärisegmendis oluliste puudustega. Selle tõttu sai võimalikuks panga osalemine kahtlastes tehingutes ja vastava maineriski realiseerumine hiljem, aastatel 2016 ja 2017.

Meenutan, et kehtiva õiguse kohaselt tegutses ja tegutseb Taani krediidasutus Danske Bank Eestis filiaalina. Filiaal ei ole juriidiline isik. See tähendab, et Eestis toimetab Taani krediidasutus ise, mitte vastav Eesti juriidiline isik. Erinevalt näiteks Swedbankist, LHVst või COOP pangast, kes on Eesti juriidilised isikud. Vastavalt Euroopa Liidu õigustikule tähendab see, et Taani krediidasutuse organisatsiooni üle teostab järelevalvet Taani pädev asutus. Juhtimise, riskikontrollide ja muu organisatsiooni toimimise eest seisab hea Taani. Eesti riigi pädevus on siin piiratud, jälle vastavalt Euroopa Liidu õigusele. Eestil on õigus filiaali puhul tegeleda üksikute küsimustega, sh rahapesu tõkestamise normide rakendamisega. Sellega, mida Eesti Finantsinspektsioon juba 3-4 aastat tagasi täpselt Danske filiaali suhtes tegi. Täna on ka Taani järelevalve andnud oma negatiivse hinnangu Danske juhtimisele ning organisatsioonile.

Õigustatult kerkib küsimus, kas Danske Banki ja Versobanki asjade lahendamiseks võime lugeda vastavad mitteresidentide teenindamise riskid möödunuks? Mõistan, et Lätis sekkus protsessi suisa seadusandja, planeerides teatud laadi mitteresidentide teenindamise keelamist.

Vastamiseks tuleb teha põige välispoliitikasse. Nimelt määratlevad rahvusvahelised suhted, sealsed pinged ka väljakutsed finantssektorile. Tsiteerin. Eesti rahvusvahelise sanktsiooni seaduse § 4 lg 1 kohaselt rahvusvaheline finantssanktsioon on rahvusvaheline sanktsioon, millega täielikult või osaliselt tõkestatakse rahvusvahelise finantssanktsiooni subjektile rahaliste vahendite ja majandusressursside kasutamine ja käsutamine või nende tema valdusesse andmine. Tsitaadi lõpp. Mida pingelisemaks muutuvad riikide või majanduspiirkondade vahelised suhted, seda enam näeme finantssanktsioone, seda laiemad on nendega hõlmatud subjektide ja tegevuste ringid. See aga asetab selge halduskoormuse finantsvahendajatele, kes peavad hea seisma finantssanktsioonide täitmise eest. Mida suurem on vastavuskulu (compliance cost) välisklientidega seoses, tulude samaks jäädes, seda väiksem on panga ja muu finantsvahendaja soov vastava ärisegmendiga tegelemiseks. Ja olemegi jõudnud riikliku projektini välisklientide hankimiseks: e-residentsuse projektini.

Minu arvates on tehnilisest või tehnoloogilisest küljest tegu huvipakkuva ja uuendusliku idee ning lahendusega. Näen selles mõõtnes tublit tuge meie e-riigi kuvandile, eriti kui paketti lisanduks üha uusi e-teenuseid.

Lisaks hea e-residentsuse müügiidee tunnustamisele pean järelevalveasutuse juhina analüüsima ka võimalikke riske finantssektorile. Riske nägin selles, et justkui automaatselt eeldati Eesti finantssektorilt e-residenti kliendiks võtmist. Minu arvates saavad sellised ootused äride või erasektori suunal olla aktsepteeritavad ainult juhul, kui need tulenevad seadusest osapooli kohustades või neid selgelt hüvega või keskkonnaga motiveerides. Eesti finantssektor ei tegutse isolatsioonis, vaid sellele rakendub raamistik, mis ca 95% ulatuses ei ole kodumaine. Meie sektor on

osaks rahvusvahelisest finantsvahendajate võrgustikust. Meil on sõltumatu finantsjärelevalveasutus, mis on osaks Euroopa Liidu finantsjärelevalve süsteemist. Eesti võimekust tegeleda rahapesu tõkestamisega regulaarselt hinnatakse rahvusvaheliste organisatsioonide poolt. Need on faktid. Hea, et nüüdseks olen näinud soovi e-residentsusega seotud riske finantssektorile teadvustada ja koos mõelda nende juhtimisest nii pankade kui ministeeriumite poolt.

Veel mõni sõna tehnoloogilisest innovatsioonist finantsmaailmas. Finantsinspeksioonile ei meeldi tarbijate hullutamine uudsete terminitega, olgu siin toodud vahvate nimedega krüptomündid, ja nendega inimestelt raha väljapetmine. Finantsinspeksioon on ühena esimestest finantsjärelevalvajatest maailmas avalikult selgitanud krüptovara (ICO) pakkumiste olemust ning regulatsiooni kohaldamist.

Meile ei meeldi tavapäraste klassikaliste finantsteenuste näiline „riietamine“ innovatsiooni kuube ning pelgalt seetõttu leebema käsitluse taotlemine. Sellisel juhul tuleb küsida laiemalt, kas vastav finantsteenuse on ülereguleeritud? Kas olemasolev riskiallokatsioon ühiskonnas tuleb ümberhinnata ning jaotada teisiti? Finantsturu regulatsioon on ja peab olema tehnoloogianeutraalne, välja arvatud juhul kui ühiskond soovibki mitteühetaolist kohtlemist tehnoloogialahendite kasuks näiteks leebema tarbijakaitse hinnaga.

Mis meile tarbijana tundub täna juba tavapärane, võib veel paljudes riikides olla tehnoloogiline unistus. Eesti finantsvahendajad, eriti pangandus ja kindlustuse müügipool on vähemalt euroala kontekstis väga kõrgelt digitaliseeritud.

Finantsinspeksioonile meeldib sisuline uuenduslikkus, digitaalsus ja selle kasutamine finantsmaailmas, et teenused muutuksid tarbijale paremaks. Piltlik näide ja võrdlus muusikamaailmaga: CD-plaat on analoogmuusika riietamine digitaalsesse kuube: nõ äri formaat on endine, kuid uus kuub annab uue kvaliteedi. Tehnoloogiast tingitud täiesti uus ärimudel on nt Spotify-laadne muusika-portaal, kus tehnoloogia on loonud tarbijale uue ja mugavama teenuse/toote. Finantsturul sellise sügavusega muudatust tarbijad veel ei näe, kuigi konverentsidel ja muudel erinevatel koosviibimistel on ennustatud murrangut õige pea.

Tehisintellekt, suurandmed ja muud sellised digitaalsed lahendid ei ole ka meie turul võõrad. Siiski soovime kasvõi katseliselt Eesti finantsturul veel rohkem näha juturoboteid (chatbot) ja robonõustajaid, suurandmetele tuginevat kliendiprofileerimist, aruandlusanalüüsi ja tehingumustrite analüüsi ning muud taolist. Ühena vähestest Euroopa finantsjärelevalveasutustest oleme koostöös Eesti ühtede parimate IT-turvalisuse ekspertidega testinud isoleeritud keskkonnas valitud finantsvahendaja netilahenduste tugevust ja turvalisust. Finantsinspeksioon on valmis tõelise uuendusliku tehnoloogilise innovatsiooni õidepuhkemise nimel Eestis astuma mitte pelgalt ekstrasammu, vaid jalutama ja jooksmas koos innovaatoritega, seda loomulikult arvestades seaduse piire.

Oleme näiteks koos Inbankiga, Coopiga, Luminoriga ja Eesti Väärtpaberite keskregistriga 2017. aastal jalutanud ning jooksnud. Inbank uue ja väga väikse pangana vajas põhjalikku selgitamist meie järelevalvepartneritele suures sihtriigis, et viimase turg meie äriks avaneks. Avanes. Meie oma tarbijate ühistu ETK ehk nüüdse nimega Coop ostis Vene krediidasutuselt välja patiseisus Eesti Krediidipanga ning on seda Coop Pangana uueks loomas. Ka see tehing ei sündinud iseenesest ja mängeldes, vaid vajas kõigilt osapooltelt tasakaalukust ning finantsjärelevalvelt oskuslikku ja sobivat tegevuste doseerimist. Põhjalt Nordea ja Norra DNB panid oma Balti ärid kokku, moodustasid uue Luminor panga peakontoriga Tallinnas. Antud tehing on üks põnevamaid, hõlmates kolleege Riias, Vilniusest ja Frankfurtist. Eesti Finantsinspeksioon on olnud selle projekti

juhtkoordinaatoriks ja vedajaks. Nagu mõistate, siis Nordea ja DNB otsus Tallinna kasuks ei langenud suvaliselt, vaid põhjaliku analüüsi tulemusena, kus väikest rolli ei mänginud hinnang finantsjärelevalvele.

Eesti väärtpaberite keskregister (EVK) ühines piiriüleselt ning tegutseb nüüd Riiast, alludes Läti jurisdiktsioonile. Tegu oli Euroopa Liidus üldse esimese uue vastava keskregistrite tegevust reguleeriva määruse raames depositooriumite piiriülese ühinemisega. Olen mõistnud, et seda peakorterit otsust mõjutas analüüsi teostamise ajal olnud Eesti arvamus ühineda Euroopa Liidu siis plaanitud väärtpaberitehingute maksuga. Läti selle nüüdseks raugenud plaaniga ühineda ei kavatsenud ning mõni aeg hiljem, kahjuks liiga hilja, loobus õnneks sellest ka Eesti. Aga see on pelgalt kõrvaltähelepanek. Mida siin rõhutan oli Finantsinspektsiooni selge soov, et EVK ühinemistehinguga tulevaste ja olevate Eesti pensionäride isikuandmed jääksid Eestisse. Inimestel pole võimalust seoses pensioniga jätta nõutud andmed esitamata, vaba valik on võetud. Sellel eeldusel meie inimeste kohta sedavõrd suure, tundliku ja detailse andmebaasi liikumine välisjurisdiktsiooni, olgu ta kasvõi meile sõbralik Läti, on riikliku julgeoleku küsimus. EVK moodustas pensioniregistri tarbeks tütarettevõtja ja vastavad andmed jäid turvaliselt Eestisse.

Lugupeetud Riigikogu liikmed!

Finantsinspektsiooni keskseks ülesandeks on säilitada finantsstabiilsus, hoolitseda tervikuna finantsturgude ausa ja läbipaistva toimimise eest. Teile kättesaadavaks tehtud Finantsinspektsiooni 2017. aasta aastaraamat nende ülesannete täitmist 2017. aruandeaastal, Finantsinspektsiooni tegutsemise 15. aastal kirjeldabki.

Tänan tähelepanu eest!